

การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตึกดิน¹: กรณีศึกษาในเขตอีสานใต้

Spatial Usage in Earthen Dwellings: A Case Study in Southern Isan

दनै निलसकुल
Danai Nilsakul

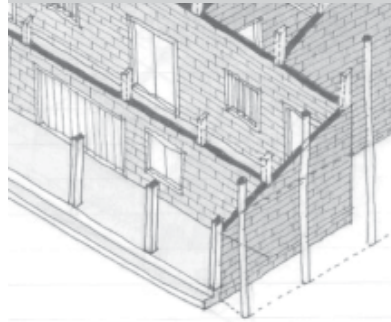
บทคัดย่อ

ตึกดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยชาวจีนที่อพยพเข้าสู่พื้นที่ ด้วยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและลักษณะการก่อสร้างที่แตกต่างจากอาคารในพื้นที่ ตึกดินจึงเป็นลักษณะอาคารที่แตกต่างจากอาคารแบบประเพณีทั่วไปในพื้นที่ปัจจุบันตึกดินในภาคอีสานยังคงสามารถพบได้ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งตั้งรกรากของชาวจีนซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก บทความนี้เขียนถึงวิวัฒนาการในการใช้พื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ 4 จังหวัดในเขตภาคอีสานตอนใต้ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษและอุบลราชธานี

วิธีการศึกษาได้ใช้การทบทวนวรรณกรรมและลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลสภาพแวดล้อมอาคาร รวมไปถึงการสัมภาษณ์ ผู้พักอาศัย ผลจากการศึกษาพบว่า ตึกดินที่ใช้

¹ ตึกดินเป็นวิธีการก่อสร้างบ้านของจีนในชนบท ซึ่งจีนนำแบบแผนเข้ามา โดยเอาดินเหนียวผสมฟางสับ บางทีก็ผสมกับแกลบเอาไปอัดลงในแบบไม้ที่ทำเป็นพิมพ์เป็นก้อนๆ ตากแดดจนแห้งแล้วเอามาทำเป็นผนัง

๒๓

สำหรับการอยู่อาศัยมีลักษณะที่แตกต่างจากการใช้งานในปัจจุบันเนื่องจากการจัดการในการใช้พื้นที่ที่เปลี่ยนไป เหตุผลดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญในการรื้อถอนอาคารเก่าเพื่อสร้างอาคารใหม่แทนที่ ขณะที่ที่ดินสำหรับพาณิชย์กรรมยังคงมีการใช้งานอยู่ เนื่องจากการออกแบบการใช้งานมีความสอดคล้องกับกิจกรรมการใช้งานและมีการปรับเปลี่ยนเพื่อใช้สำหรับค้าขายอยู่เสมอ จึงมีการใช้งานและถูกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง

Abstract

Tuekdin (earthen houses) in northeastern Thailand were mainly built during the reign of King Rama V by Chinese immigrants. With an architectural style and unconventional construction method, tuekdin are distinct from traditional styles. At present, tuekdin in Isan can be found only in a few old Chinese areas. This study focuses on the evolution of spatial usage of tuekdin in the past and its current state in southern Isan, which comprises four provinces: Nakhon Ratchasima, Buriram, Srisaket and Ubon Ratchatani.

The main research methodology consists of a literature review and a field study which included inhabitants' interviews. From a study of spatial usage it was found that tuekdin built for residential use differ from their present living conditions in term of spatial management. Therefore, many were demolished and reconstructed in new environments. The commercial tuekdin are well planned and adapted for new commercial use, so that they can be constructed continually.

1. บทนำ

ชาวจีนที่เข้ามาประกอบธุรกิจการค้าในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตั้งแต่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ถึงอุบลราชธานี ทั้งการมาชั่วคราวและมาอยู่ประจำ ชาวจีนเหล่านี้ไม่ได้จับจองที่ดินบริเวณนี้ทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงตัวเอง แต่อาชีพสำคัญของชาวจีนบริเวณนี้ก็คือ การประกอบธุรกิจการค้า โดยลักษณะการค้าของพ่อค้าชาวจีนมี 2 ลักษณะคือ ประการแรกเป็นคนกลางในการนำสินค้าจากกรุงเทพฯ ขึ้นมายังลุ่มแม่น้ำมูลและรวบรวมสินค้าท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม

หนังสือตรี เขาสัตว์ ครั้ง ยลข ลงไปกรุงเทพฯ ลักษณะประการที่สองคือ เป็นพ่อค้า ย่อยที่ทำการค้าระหว่างหัวเมืองต่างๆ กับตัวเมืองโคราช โดยเป็นผู้รับช่วงนำสินค้า จากกรุงเทพฯ ที่พ่อค้าพวกแรกนำมา ให้แพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของภูมิภาค (ชุมพล แนวจำปา, 2536 : 167ข.) ภายหลังจากการปราบกบฏฝิ่นในปี พ.ศ. 2444 ชาวจีนที่เคยเข้าไปร่ำขายสินค้าตามหมู่บ้านได้อพยพออกจากหมู่บ้าน เพื่อมาตั้งหลักแหล่งในเมือง (สุวิทย์ วีระศาสตร์, 2538 : 43)

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาทำการค้าในภาคอีสานซึ่งไม่คุ้นเคยกับการอยู่เรือนไม้ ใต้ถุนสูงแบบพื้นถิ่น จึงได้สร้างอาคารตามแบบบรรพบุรุษด้วยอิฐดินดิบ เพื่อใช้เป็น ที่เก็บทรัพย์สินและสินค้าที่มีค่า โดยตึกดินประเภทพักอาศัยภายในจะเก็บทรัพย์สิน ที่มีค่าของคหบดี ส่วนตึกดินประเภทร้านค้าใช้เก็บสินค้าได้แก่ สินค้ามีค่า เช่น ทอง ผ้าไหม ยลข สินค้าต่างๆ ไป เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป ตะปู ยลข และสินค้าที่เป็นเชื้อเพลิง เช่น ไม้ขีดไฟ ประทัด น้ำมันก๊าด ยลข ทำให้ต้องมีกระมัตระวังจากโจรและไฟไหม้ สินค้า อีกทั้งรูปแบบอาคารที่สร้างต่อๆ กันเป็นแถว อาคารจึงต้องมีคุณสมบัติไม่ติดไฟและกรรมวิธีการทำอิฐดินดิบสามารถทำได้รวดเร็วและใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น โดยตึกดินมีทั้งชั้นเดียวและสองชั้น โดยผนังเป็นระบบผนังรับน้ำหนักก่อด้วย อิฐดินดิบ (ไม่เผาไฟ) ที่มีส่วนผสมของดินเหนียวผสมน้ำ ฟางและแกลบ ย่าให้เหนียว เข้ากันดีอัดลงในแบบพิมพ์ไม้ แล้วจึงนำไปตากแดด ในส่วนของวัสดุฉาบมีทั้งฉาบ ด้วยดินผสมทรายและปูนขาว, ดินเหนียวผสมขี้เถ้าเหนียวต้ม (บุญรินทร์ สุกุลรัชตะ, สัมภาษณ์) ยลข ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละท้องที่ หลังคามี 2 ชั้น ด้วยข้อจำกัดทาง วัสดุ โดยหลังคาแต่เดิมมุงด้วยหญ้าคา/แฝก เหมือนกับเรือนพื้นถิ่นของอีสานทั่วๆ ไป ซึ่งหญ้าคาหรือแฝกนี้ไม่ปลอดภัยจากการเข้ามาขโมยสินค้า อีกทั้งสามารถติดไฟ เป็นเชื้อเพลิงได้ดี จึงได้ทำหลังคาดินซ้อน อยู่ชั้นล่างอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งมีความแน่นหนา และไม่ติดไฟ ซึ่งหลังคาชั้นล่างเป็นก้อนดินดิบวางบนไม้แผ่นหรือเอาดินเหลว (โคลน)วางทับบนไม้ไผ่ขัดสาน

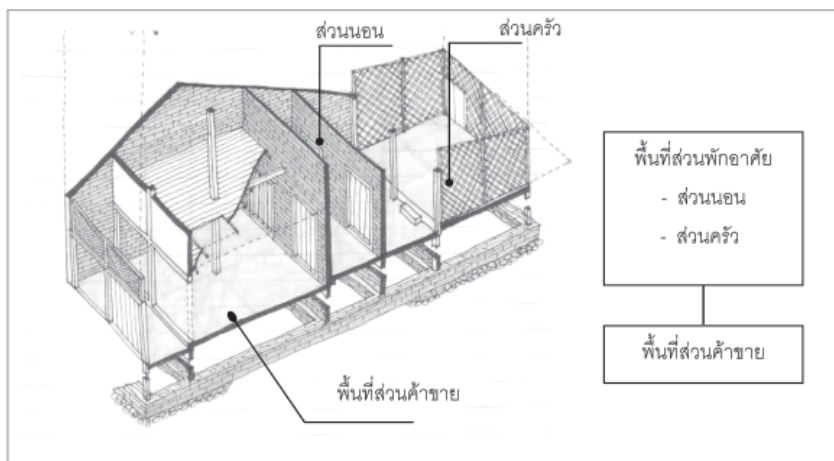
2. การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตึกดิน

การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตึกดินแบ่งเป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ

2.1 การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตึกดินที่ใช้ประกอบการค้า

ตึกดินชนิดนี้สร้างเพื่อทำการค้าและพักอาศัยโดยมักจะทำต่อเนื่องกันเป็นแถว เหมือนกับห้องแถวในปัจจุบัน จากการศึกษพบว่าลักษณะของการวางผังอาคารจะหันหน้าขนานไปกับแนวถนนเป็นหลัก เพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้อาคารสำหรับประกอบการค้าขาย ซึ่งการกำหนดจำนวนห้องหรือขนาดของตึกจะขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินและจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน ในส่วนของผังพื้นภายในจะเรียงต่อกันเป็นแนวยาว ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ 2 ส่วนใหญ่คือ

1. พื้นที่ส่วนค้าขาย
2. พื้นที่ส่วนพักอาศัย

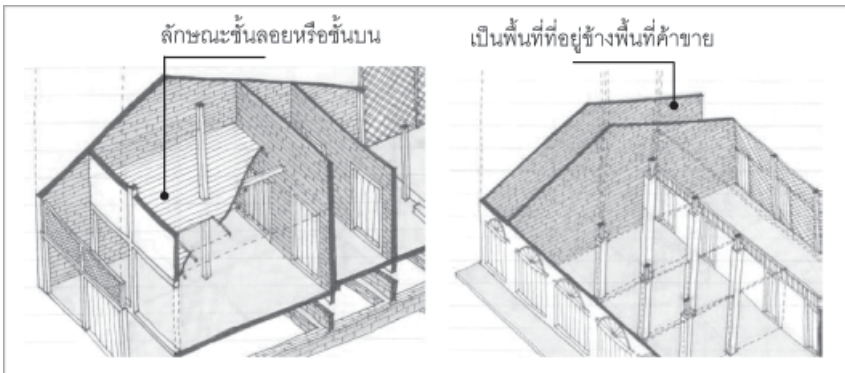
ที่มา : จากการศึกษาตึกดินของนายบุญรินทร์ สกุลรัชตะ ถ.จระ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์

ภาพที่ 1 พื้นที่ใช้สอยภายในอาคารตึกดินประเภทค้าขาย

พื้นที่ส่วนค้าขาย : ประกอบด้วยบริเวณวางขายสินค้าและพื้นที่เก็บสินค้า จากการศึกษพบว่าพื้นที่ส่วนค้าขายอยู่ด้านหน้าติดถนน มีประตูบานเพี้ยมหรือ

ฝาดังเปิดออกสู่ถนนด้านหน้าผนังบริเวณนี้เป็นผนังก่ออิฐดินดิบโดยรอบซึ่งมีความแข็งแรง ป้องกันขโมยและกันไฟไหม้อาคารได้ ในส่วนของพื้นที่เก็บสินค้าพบว่ามีอยู่ 2 ลักษณะคือ

- ลักษณะชั้นลอยหรือชั้นบน อยู่เหนือพื้นที่ค้าขายโดยมีการเจาะช่องที่พื้นชั้นลอยหรือชั้น 2 เพื่อนำสินค้าขึ้นไปเก็บ
- พื้นที่ที่อยู่ข้างพื้นที่ค้าขาย นอกจากใช้เก็บสินค้าแล้วยังใช้เป็นเส้นทางเข้าสู่พื้นที่โล่งทางด้านหลัง

ที่มา : จากการสำรวจตึกคินของนายบุญรินทร์ สุกฤษฑะ ถ.จระ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์(ด้านซ้าย) และตึกคินของนางพับ โกศลวัฒน์ ถ.หลวง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี(ด้านขวา)

ภาพที่ 2 ตำแหน่งพื้นที่เก็บสินค้า

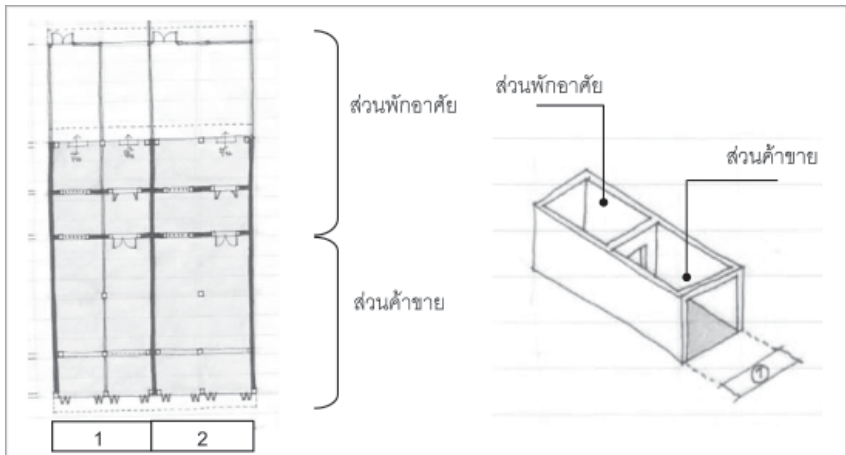
พื้นที่ส่วนพักอาศัย : ประกอบด้วยห้องนอนและห้องครัว จากการศึกษาพบว่าจะอยู่บริเวณด้านหลังอาคาร มีประตูเชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนค้าขาย ในส่วนห้องนอน ผนังก่อด้วยอิฐดินดิบคลุมพื้นที่ส่วนนอนด้วย ตำแหน่งห้องนอนมี 2 ลักษณะคือ กรณีเป็นครัวรวมกับตึกคิน ตำแหน่งห้องนอนคั่นระหว่างส่วนค้าขายกับส่วนครัว และกรณีส่วนที่เป็นครัวแยกออกจากตึกคิน ส่วนนอนจะอยู่ท้ายสุดของตึกคิน ซึ่งตำแหน่งของส่วนนอนจะสามารถเฝ้าระวังสินค้าได้โดยช่องประตูหน้าต่าง บริเวณห้องนอนเป็นลูกกรงไม้สามารถระบายอากาศได้ดีมองเห็นได้ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ส่วนในพื้นที่ครัวเป็นผนังระแนงไม้เพราะต้องการระบายควันได้ดี

การจัดผังพื้นที่ใช้สอยภายในตึกดินประเภทค้าขาย ในแต่ละห้องแบ่งได้เป็น 4 แบบ คือ

แบบที่ 1: พื้นที่ใช้สอย 1 ห้อง ชั้นเดียว แบ่งพื้นที่ออกเป็น

- ส่วนค้าขาย อยู่บริเวณด้านหน้าอาคาร ประกอบด้วยพื้นที่ขายสินค้า และพื้นที่เก็บสินค้า ซึ่งพื้นที่เก็บสินค้าเป็นลักษณะชั้นลอยหรือที่เรียกว่า เสาเต็ง
- ส่วนพักอาศัย อยู่บริเวณด้านหลังอาคารประกอบด้วย ห้องนอน และ ห้องครัว(บางหลังครัวแยกออกไปจากตึกดิน)

จากการศึกษาพบว่าตึกดินแบบที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อคนจีนที่ประกอบ การค้าได้แยกครอบครัวออกมาทำการค้าของสมาชิกครอบครัว หรือสร้างไว้เพื่อให้เช่าค้าขาย จึงไม่จำเป็นต้องเชื่อมพื้นที่กับห้องอื่นๆ ของอาคาร

ที่มา : จากการสำรวจตึกดินของนางฮู่เตียง แซ่เตี้ย ถ.หลวง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

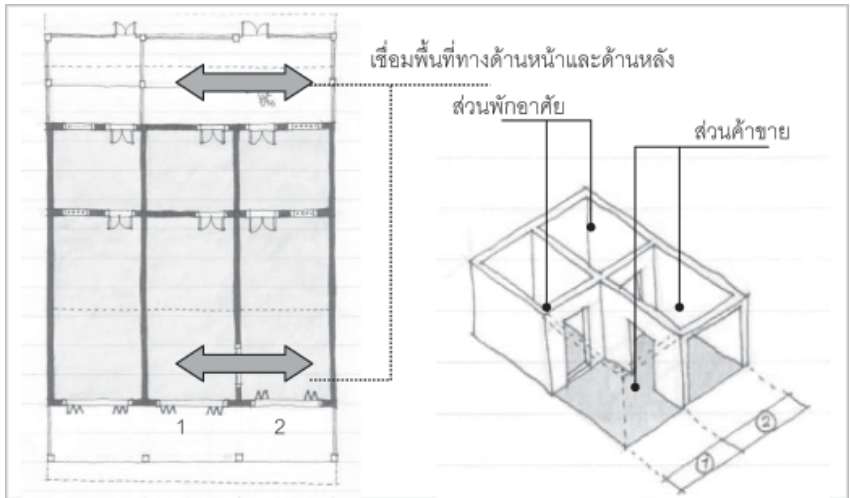
ภาพที่ 3 พื้นที่ใช้สอย 1 ห้อง ของตึกดินชั้นเดียว

แบบที่ 2: พื้นที่ใช้สอย 2 ห้อง ชั้นเดียว แบ่งพื้นที่ออกเป็น

- ส่วนค้าขาย อยู่บริเวณด้านหน้าอาคาร ประกอบด้วยพื้นที่ขายสินค้า และพื้นที่เก็บสินค้า ซึ่งจะอยู่บริเวณชั้นลอยหรือที่เรียกว่าเสาเต็งหรือบางหลังก็แยกพื้นที่เก็บของไว้อีกห้องหนึ่ง

- ส่วนพักอาศัย อยู่บริเวณด้านหลังอาคาร ประกอบด้วย ห้องนอน และ ครัว(บางหลังครัวแยกออกไปจากตึกคิน)

ลักษณะการจัดพื้นที่คล้ายกับแบบที่ 1 แต่เพิ่มมีพื้นที่อีกห้องหนึ่งที่มีขนาดใกล้เคียงกันมีการเชื่อมต่อพื้นที่โดยการเจาะช่องประตูบริเวณพื้นที่ค้าขายหรือพื้นที่ส่วนนอน จากการศึกษาพบว่าตึกคินที่มีพื้นที่ใช้สอย 2 ห้องต่อกันนี้มักจะมีสมาชิกในครอบครัวมากและมีฐานะทางการเงินที่ดี ประกอบกับธุรกิจการค้ามีขนาดใหญ่ จึงต้องการใช้พื้นที่ใช้สอยมากกว่า 1 ห้อง ซึ่งปัจจุบันได้แบ่งพื้นที่ให้ลูกหลานใช้ทำมาหากินโดยปิดช่องเปิดที่เชื่อมถึงกัน

ที่มา : จากการสำรวจตึกคินของนางน้อย โทสุสิน ถ.หลวง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

ภาพที่ 4 พื้นที่ใช้สอย 2 ห้อง ของตึกคินชั้นเดียว

แบบที่ 3: พื้นที่ใช้สอย 1 ห้อง 2 ชั้น แบ่งพื้นที่ออกเป็น

พื้นที่ชั้นล่าง

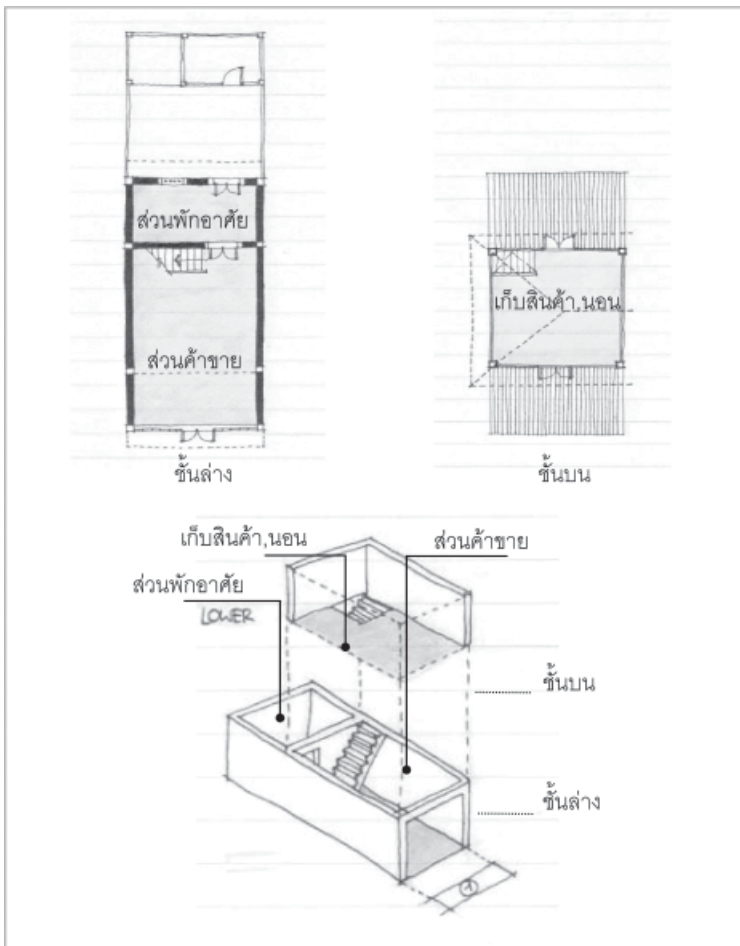
- ส่วนค้าขาย อยู่บริเวณด้านหน้าอาคาร

- ส่วนพักอาศัย อยู่บริเวณด้านหลังซึ่งประกอบด้วย

ส่วนนอน ในส่วนของห้องครัวได้สร้างแยกออกจากตัวอาคาร

พื้นที่ชั้นบน - เป็นพื้นที่ใช้เก็บสินค้าและจัดเป็นส่วนนอนภายในห้องเดียวกัน โดยขึ้นจากชั้นล่างบริเวณส่วนค้าขาย

จากการศึกษาพบว่าตึกดินแบบที่ 3 ได้สร้างแต่ละห้องไว้สำหรับให้เช่าทำการค้า

ที่มา : จากการสำรวจจตึกดินของนายเชียร มณีพงษ์ อ.จระ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์

ภาพที่ 5 พื้นที่ใช้สอย 1 ห้อง ของตึกดิน 2 ชั้น

แบบที่ 4: พื้นที่ใช้สอย 2 ห้อง 2 ชั้น แบ่งพื้นที่ออกเป็น

ชั้นล่าง

- ส่วนค้าขาย อยู่บริเวณด้านหน้าอาคาร
- ส่วนพักอาศัย ประกอบด้วยพื้นที่ส่วนนอนซึ่งอยู่ช่วง

กลางอาคารและส่วนครัวอยู่บริเวณด้านหลังอาคาร

ชั้นบน

- พื้นที่เก็บสินค้าอยู่ส่วนหน้าตรงกับส่วนค้าขายในชั้นล่าง

และพื้นที่ส่วนนอนอยู่ตรงกับห้องนอนชั้นล่าง

ตึกคินในแบบที่ 4 นี้มีลักษณะคล้ายกับตึกคินในแบบที่ 2 แต่จะเพิ่มพื้นที่ชั้นบน ซึ่งพื้นที่ชั้นบนนี้จะใช้ทั้งเก็บสินค้าและพักอาศัย โดยในบริเวณที่ติดต่อระหว่างห้องที่ 1 กับห้องที่ 2 ได้แก่พื้นที่ส่วนค้าขายและพื้นที่ชั้นบนบริเวณเก็บสินค้าจากการศึกษาพบว่าตึกคินแบบที่ 4. มักจะเป็นครอบครัวใหญ่และมีฐานะทางการเงินที่ดี ประกอบการค้าที่เป็นแหล่งใหญ่ของพื้นที่ จึงจำเป็นต้องใช้พื้นที่ใช้สอยมากกว่า 1 ห้อง ปัจจุบันได้มีการกันพื้นที่ภายในเพื่อแยกครอบครัว

ในส่วนของผังบริเวณแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะหลักๆ คือ

- ลักษณะอาคารเดี่ยว: ภายในตัวตึกคินประกอบด้วยพื้นที่ ค้าขายและเก็บสินค้า และพื้นที่พักอาศัย (นอนและครัว) อยู่ภายในหลังเดียวกัน ส่วนด้านหลังเป็นพื้นที่โล่ง โดยจะสร้างห้องน้ำที่เป็นแบบสวมหลุม ซึ่งตั้งห่างออกไปบริเวณที่โล่งด้านหลัง ซึ่งการจัดผังประเภทนี้เป็นตึกคินที่ใช้สำหรับค้าขายของ คนในพื้นที่ โดยจะรับสินค้ามาจากคนจีน ที่ออกตะเวนไปหาสินค้าจากต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่

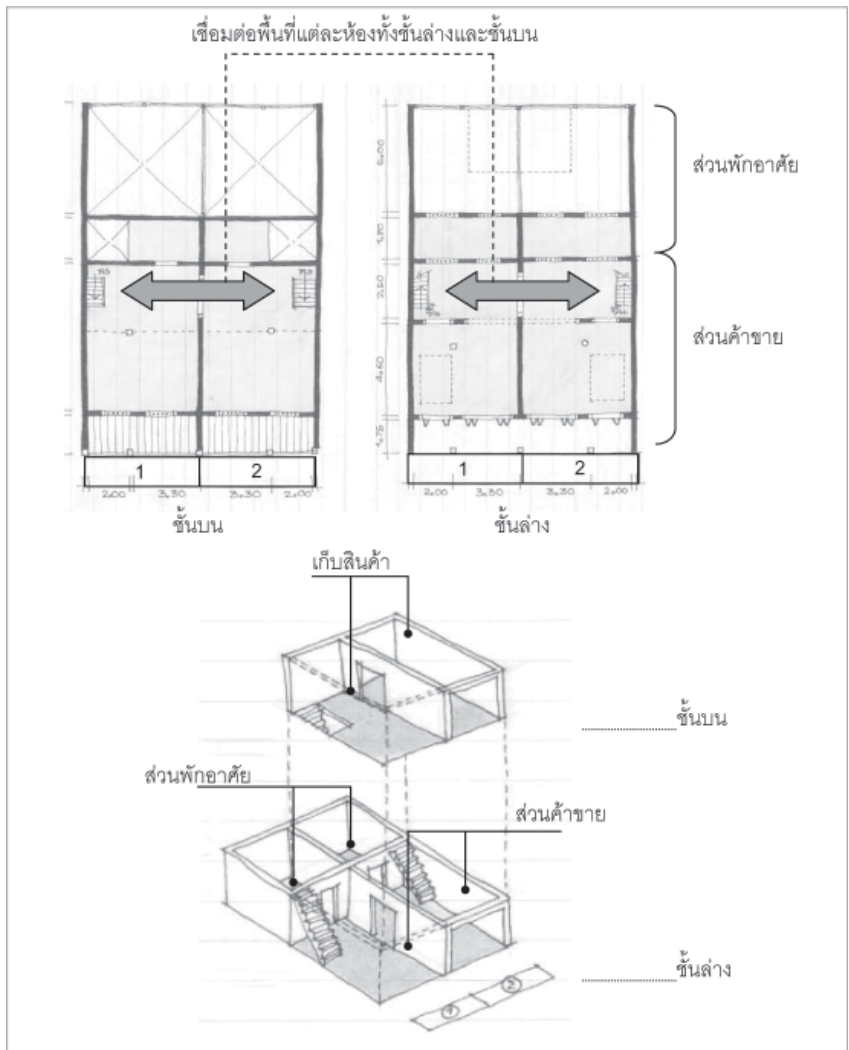
- ลักษณะกลุ่มอาคาร : ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนด้านหน้าอาคาร - ได้แก่ ตัวตึกคินซึ่งใช้เป็นส่วนค้าขาย เก็บสินค้า และพักอาศัย จะอยู่ชิดแนวถนนด้านหน้าอาคาร

ส่วนด้านหลังอาคาร - ได้แก่ โรงครัว, โรงเก็บฟืนและเก็บ เกวียน และห้องน้ำ สร้างแยกออกไปบริเวณที่โล่งด้านหลังตึกคิน

โดยตึกคินชนิดนี้มีการเปิดทางเข้าสู่พื้นที่ด้านหลังซึ่งเดิมใช้เป็นทางเข้าออกของเกวียนที่ใช้บรรทุกสินค้า ซึ่งทางเข้าสู่พื้นที่ด้านหลังแบ่งเป็น 2 แบบคือ

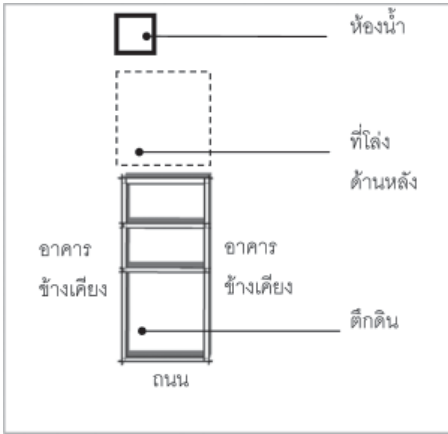
เปิดช่วงกลางอาคาร : โดยเว้นห้องช่วงกลางอาคารไว้โดยมีหลังคาคลุม และมีประตูปิด-เปิดมิดชิดบริเวณทางเข้าออก

ที่มา : จากการสำรวจที่ดินของนายสมคิดศรี วัฒนรัตน์ ถ.หลวง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

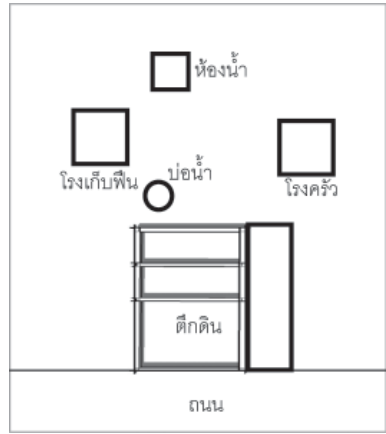
ภาพที่ 6 พื้นที่ใช้สอย 2 ห้อง 2 ชั้น

เปิดด้านข้างอาคาร : โดยใช้ห้องด้านข้างที่มีประตูเปิด-ปิด เป็นทางเชื่อมต่อพื้นที่โล่งด้านหลังกับถนนด้านหน้าที่ดิน

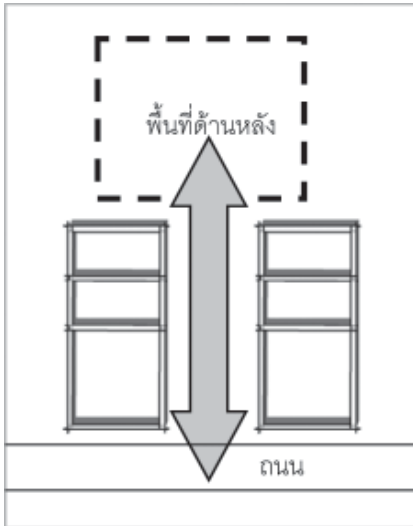
ที่มา : จากการสำรวจและการวิเคราะห์

ภาพที่ 7 ตึกดินที่เป็นลักษณะอาคารเดี่ยว

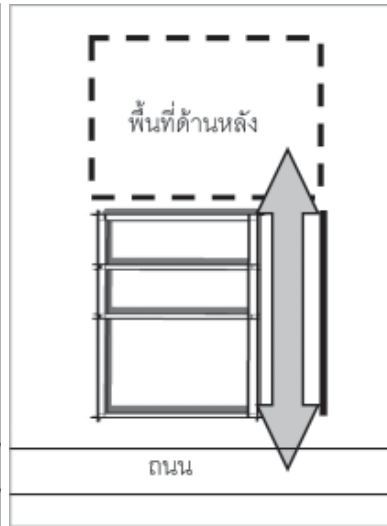
ที่มา : จากการสำรวจและการวิเคราะห์

ภาพที่ 8 ตึกดินที่เป็นลักษณะกลุ่มอาคาร

ที่มา : จากการวิเคราะห์

ภาพที่ 9 เปิดช่องทางเข้าช่วงกลางอาคาร

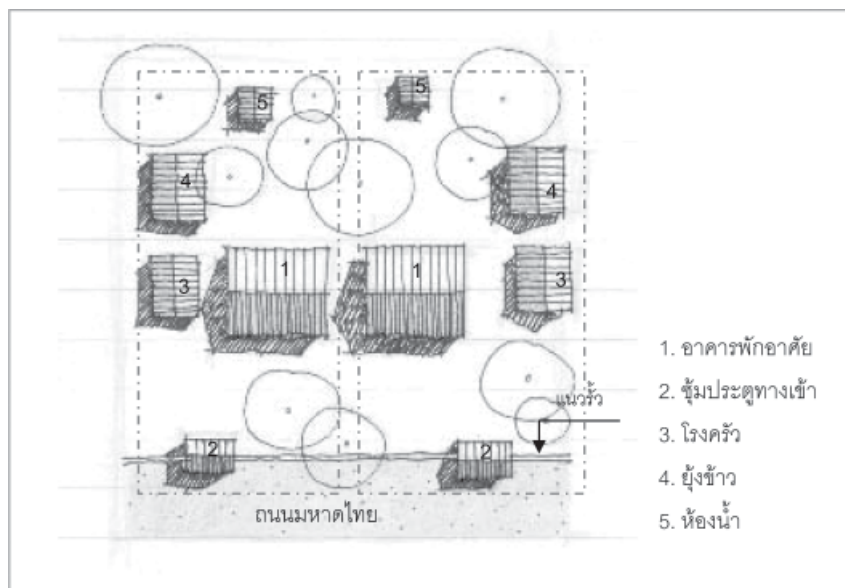

ที่มา : จากการวิเคราะห์

ภาพที่ 10 เปิดช่องทางเข้าริมอาคาร

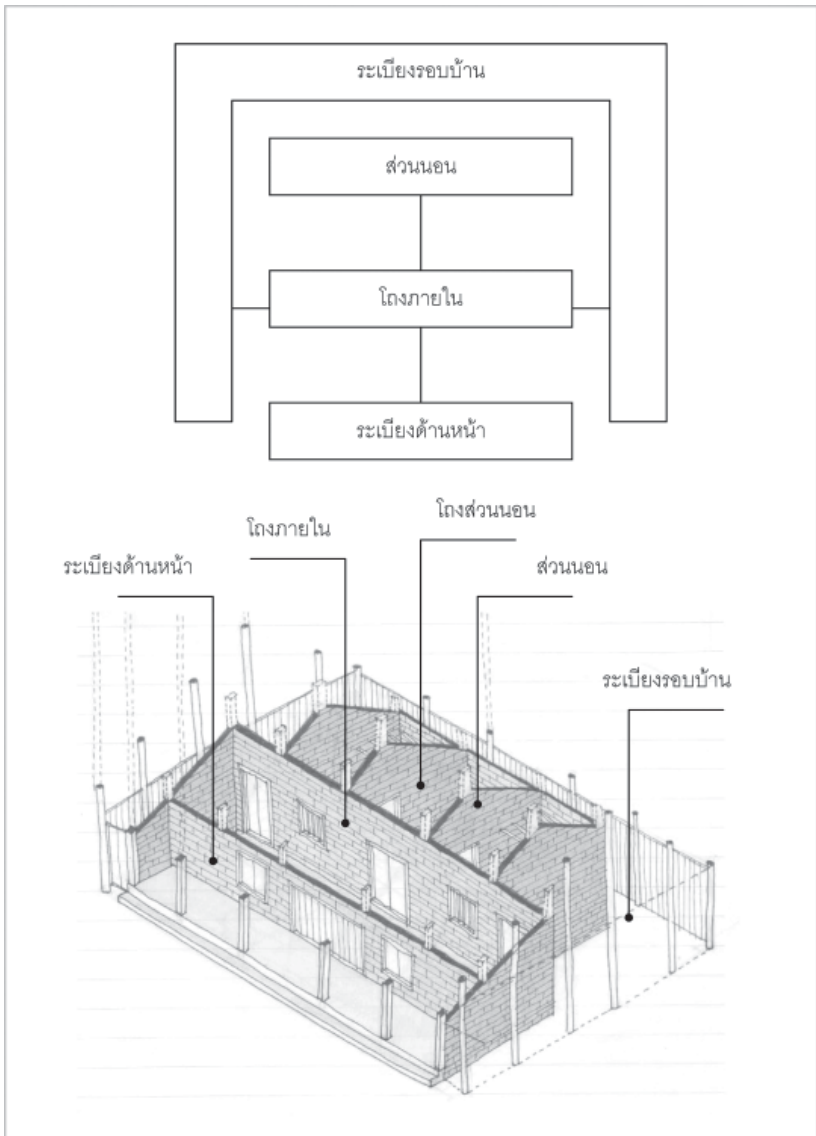
2.2 การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตึกดินที่ใช้เป็นที่พักอาศัย

ตึกดินประเภทนี้สร้างขึ้นเพื่อใช้พักอาศัยโดยเฉพาะ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่มาสร้างมีฐานะเป็นคหบดีหรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการให้ดูแลด้านภาษีและการปกครองคนต่างด้าวในพื้นที่ ตึกดินชนิดนี้ลักษณะของกลุ่มอาคาร ประกอบด้วยอาคารพักอาศัยและซุ้มประตูทางเข้าอยู่บริเวณด้านหน้าติดถนน โดยตัวอาคารพักอาศัยจะร่นจากแนวถนนเข้ามาประมาณ 10 เมตร ส่วนโรงครัว ยุ้งข้าว โรงเก็บฟืน ห้องน้ำ อยู่บริเวณที่โล่งทางด้านข้างและด้านหลัง ลักษณะเด่นของอาคารตึกดินชนิดนี้คือ มีรั้วกั้นอาณาเขตอย่างชัดเจน การสร้างอาคารแต่ละหลังจะไม่สร้างต่อกันเป็นแถวเหมือนอย่างตึกดินที่ใช้เพื่อประกอบการค้าทั่วไปโดยจะมีระยะห่างกันของแต่ละหลัง ส่วนบางหลังที่เป็นเครือญาติกันก็จะสร้างที่มีรูปแบบใกล้เคียงกัน แต่จะเว้นระยะห่างของตึกดินเพื่อใช้เป็นทางเดินสู่พื้นที่ด้านหลัง

ที่มา : จากการสำรวจตึกดินของนายสุทธิพงษ์ รักรงค์ ถ.มหาดไทย อ.เมือง จ.นครราชสีมา

ภาพที่ 11 เปิดช่องทางเข้าริมอาคาร

ที่มา : จากการสำรวจที่ดินของนายสุทธิพงษ์ รัชวงศ์ ถ.มหาตไทย อ.เมือง จ.นครราชสีมา

ภาพที่ 12 เปิดช่องทางเข้าริมอาคาร

จากการศึกษาพบว่าผังพื้นที่ภายในอาคารพักอาศัยประกอบด้วยพื้นที่ 4 ส่วนหลักๆ คือ

ส่วนระเบียงด้านหน้า - อยู่บริเวณด้านหน้าสุด มีหลังคาคลุม ไม่มีผนังด้านหน้าจึงเปิดโล่งสู่พื้นที่บริเวณด้านหน้าอาคาร

ส่วนโถงภายใน - อยู่ถัดจากระเบียง โดยมีประตูผาถึงกัน ซึ่งพื้นที่ส่วนนี้ใช้สำหรับอยู่อาศัยในเวลากลางวัน

ส่วนของห้องนอน - ซึ่งประกอบด้วย โถงหน้าห้องนอนและห้องนอน ส่วนนี้มีประตูเปิดสู่โถงภายใน แต่ไม่มีช่องเปิดทางผนังด้านหลัง พื้นที่ส่วนนี้จะค่อนข้างมืดทึบ มีช่องระบายอากาศบริเวณผนังด้านที่ติดกับโถงภายในเท่านั้น

ระเบียงรอบๆ บ้าน (พื้นที่นอกตัวตึกดินแต่อยู่ภายใต้หลังคาสังกะสี) - พื้นที่บริเวณนี้เกิดจากการสร้างหลังคาคลุมอาคารดิน ในอดีตใช้ทั้งเก็บของและพักผ่อนในเวลากลางวัน

จากการสำรวจตึกดินประเภทพักอาศัยในแถบอีสานใต้ นั้นพบว่าเหลือเพียงอยู่หลังเดียว จึงไม่มีรูปแบบที่สามารถนำมาเปรียบเทียบได้ แต่จากการสัมภาษณ์นายยนต์ ไขรัมย์ อดีตเจ้าของตึกดินประเภทพักอาศัย ถนนมหาตไทย อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งปัจจุบันได้รื้อถอนแล้ว พบว่าตึกดินประเภทพักอาศัยบริเวณถนนมหาตไทย ซึ่งมีหลายหลังในอดีต มีรูปแบบและพื้นที่ใช้สอยภายในที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่

3. บทสรุป

จากการศึกษาการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตึกดินทั้งสองประเภทพบว่าตึกดินที่ใช้ประกอบการค้า ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนค้าขายและส่วนพักอาศัย โดยขนาดและจำนวนคูหาขึ้นอยู่กับฐานะและจำนวนสมาชิกในครอบครัว มีตั้งแต่ 1-5 คูหา ซึ่งการจัดพื้นที่ใช้สอยในลักษณะนี้มีความใกล้เคียงกับการจัดพื้นที่ใช้สอยของอาคารพาณิชย์ในปัจจุบัน จึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ยังคงใช้ประกอบการค้าได้จนถึงปัจจุบัน ในส่วนการจัดพื้นที่ใช้สอยของตึกดินประเภทพักอาศัย มีความ

แตกต่างจากตึกดินที่ใช้ประกอบการค้าและเรือนพื้นถิ่นทางอีสาน ซึ่งไม่เหมาะสมกับพฤติกรรมอยู่อาศัยของคนพื้นถิ่นอีกทั้งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยภายในให้เข้ากับยุคสมัยได้ ทำให้ภายหลังตึกดินรูปแบบนี้ถูกรื้อถอนเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกว่า

บรรณานุกรม

Oliver, Paul. 1998. **Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World Volume 1**. Cambridge: Cambridge University Press.

ชุมพล แนวจำปา. 2536. “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี” ใน รายงานการประชุมสัมมนาเรื่อง อุบลราชธานี อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. วันที่ 6-8 กรกฎาคม ณ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี.

दनัย นิลสกุล. 2547. การอนุรักษ์ตึกดินในอีสานใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรินทร์ ศิริอำพันธ์กุล. (ม.ป.ป.). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์. (ม.ป.ท).
วัชรชัย แสงฉายา. 2537. ตึกดินที่พบบริเวณลุ่มน้ำป่าว จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

สุวิทย์ วีระศาสตร์. 2538. ประวัติศาสตร์อีสานหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

